

Obligacijsko pravo

Poglej Justinjanovo in Pavlovo definicijo obligacijskega prava v knjigi primerov!

Terjatev je možnost zahtevati. Upnik lahko zahteva od dolžnika.

Dolg je obveznost izpolniti. Upnik lahko dolžnika v to prisili.

Obligacijsko razmerje je razmerje med upnikom in dolžnikom. Je relativno razmerje. Terjati smem le od dolžnika in sicer le enkrat v isti zadevi - *ne bis in idem* - *zahtevam lahko le enkrat*. Ko to porabim, nimam nobenega zahtevka več.

Dolžnik je veljavno zavezan, četudi nima sredstev, da bi vrnil

Prezadolženec je nekdo, čigar obveznosti so večje kakor pa premoženje.

Na samem začetku rimskega prava je razlikovanje med stvarnimi pravicami in obligacijo minimalno. Upnik je pridobil pravico na dolžniku (če ni plačal, ga je lahko ubil). Že v zakoniku XII. plošč se pojavi alternativna možnost, da sme upnik dolžnika prodati na tuje. V ospredju ni več dolžnikovo življenje, ampak stopi v ospredje premoženjsko razmerje. Sprva je to dolžnikovo telo, kasneje pa njegovo premoženje. Dolžnik praviloma jamči za svoje obveznosti z vsem premoženjem. Nekatera obligacijska razmerja, ki so bolj zaupne narave, pa ne zajemajo vsega premoženja, ampak lahko dolžnik obdrži toliko, kolikor nujno potrebuje za življenje - pravna dobrota življenjskega minimuma = *beneficium competentiae*.

Naturalna - narayna obveznost obveznost, ki jo je mogoče normalno izpolniti, ni pa je mogoče iztožiti. Če pa jo izpolnim, ne morem terjati nazaj (starejši nedorasli, suženj, oseba pod oblastjo zoper osebo pod katero je).

Ni nujno, da obveznost nastane z dogovorom. Obveznosti v prid ali breme 3. osebe so nične (primer 302).

1 Vrste obveznosti

.1.1 Glede na način ustanovitve

1. **kontrakti** - samostojne, iztožljive pogodbe
2. **delikti** - protipravna dejanja (vržem kamen v šipo) (primer 298)
3. **kvazikontrakti** - navzven daje vtis, da gre za pogodbo, manjka pa temeljni del - soglasje, zato se od kontrakta razlikuje po nastanku (ni soglasja)
4. **kvazidelikt** - od delikta se razlikuje po tem, tam obveznost temelji na protipravnem dejanju in krivdi, tu pa izhodišče ni krivda, ampak objektivna odgovornost. *Objektivna odgovornost* - ne glede na krivdo, si odgovoren. Če je nekdo vrgel nekaj iz stanovanja in s tem drugega poškodoval, je odgovarjal lastnik stanovanja.

.1.2 Glede na vsebino

1. **obligacija dandi** - obveznost je prenesti neko stvar v last (izročiti kupnino v last)
2. **obligacija faciendi** - obveznost nekaj storiti, zagotoviti nek učinek.

Obligacija mora biti možna. Če se zavežem nekaj, kar je nemogoče, ne nastane obligacija.

Tu je mišljena objektivna možnost (Npr. slikar se obveže naslikati portret A-ja. Vendar pa se naslednji dan ponesreči in postane invalid na desno roko, s katero slika. V tem primeru ne more več naslikati portreta.)

Nemožnost je lahko začetna ali naknadna. Če je nezmožnost začetna, obligacija sploh ni nastala. Če pa je naknadna, torej, ko je že nastala veljavna obveznost, gre škoda na račun upnika, če ni tega zagrešil dolžnik

3. **contractus unilateralis** - enostranska pogodba
4. **contractus bilateralis** - dvostranska pogodba, kjer sta obe strani upnika in dolžnika (kupna pogodba: prodajalec je dolžan stvar dati in upravičen do plačila, kupec pa je dolžan plačati in upravičen do stvari.)
5. **genus - species** : *Species perit et cui debetur, genus perire non conseture* - če gre za species, je škoda upnikova, če gre pa za genus, je škoda dolžnikova.

6. **Alternativna obveznost** - predmeta sta dva. Dolžnik dolguje upniku dvoje, upnik pa dobi le eno («Ali mi obljubiš dati Stiha ali Pamfila?») Upnik ne sme terjati enega, ker bi s tem izbiral, do česar pa nima pravice. Zato terja enega ali drugega. Če eden umre, umre dolžniku in upnik lahko terja drugi predmet.

7. **Facultas alternativa** - nasprotje od alternativne obveznosti. Dolžnik dolguje eno, vendar lahko upniku izpolni nekaj drugega. (Suženj povzroči škodo. Dolžnik lahko namesto povračila škode izroči tistega, ki je škodo povzročil. *Laesio enormis* - če je prodajalec prodal stvar pod njeno polovično vrednostjo, je lahko zahteval razdor pogodbe. Kupec je lahko to stvar vrnil, ali pa doplačal do polne vrednosti.

Dajatev namesto plačila - »Nimam denarja, ponudim ti nekaj drugega.« Upnik tega ni dolžan sprejeti

8. **Deljive - nedeljive dajatve** Deljive so obveznosti, ki jih je možno razdeliti v delitveni fazi

9. **Prvotna - drugotna obveznost** - prvotna obveznost je izpolnitev, drugotna pa je odškodninska

10. **Glavna - postranska** - glavna obveznost je plačilo glavnice, postranska pa je plačilo obresti

2 Subjekti obveznosti

.2.1 Deljene obveznosti

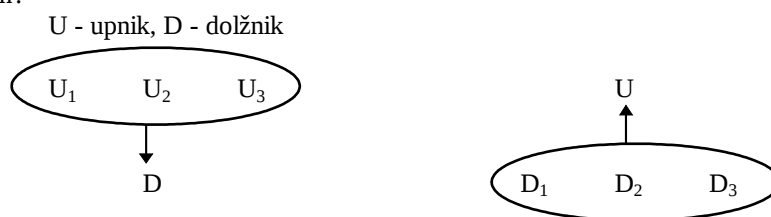
Razdelijo se med posamezne subjekte, tako da med njimi ni nobenih stičnih točk (dedovanje). *Nomina ipso iura divisa* - ko dedujejo, bo veljalo, da je vsak sorazmerno s svojim deležem dolžan povrniti dolgove in terjati dajatve.

.2.2 Kumulativna konkurenca

Kopičijo se zahtevki zoper več subjektov. (Zaloten tat je moral plačati 4x vrednost stvari, če pa mu je bila krivda le dokazana, je moral plačati 2x vrednost. Če pa je bilo storilcev več, je bilo možno terjati od vsakega posebej.) Če je pri penalni tožbi (kjer se kaznuje) več subjektov, je mogoče od vsakega zahtevati večkratno vrednost. Tudi če eden plača, so ostali še vedno dolžni.

.2.3 Solidarna obveznost

To je nerazdelna obveznost. Pri večih subjektih bo vsak od njih dolžan izpolnit obveznost, kar pa bo učinkovalo nasproti vsem. Vsi dolžniki ali upniki se obravnavajo kot eden.

Slika 18

Upnik lahko terja od solidarnega dolžnika celoto in s tem postanejo prosti vsi ostali dolžniki. Temu pa sledi faza regresnega postopka, kjer se bo ugotavljalo koliko je dolžnik povrnil za ostale, oziroma upnik izterjal za ostale. Upnik ne more dobiti od enega več, kot bi dobil od vseh skupaj. => Tisti solidarni dolžnik, ki je terjan, lahko uveljavlja tudi zahtevke ostalih solidarnih dolžnikov proti upniku. Npr.: če so vsi skupaj dolžni upniku 100 in ima eden od njih zahtevek proti upniku 50, bo lahko katerikoli od ostalih solidarnih dolžnikov uveljavljal ta zahtevek in povrnil samo 50. Seveda pa se bo izenačilo kasneje v regresnem postopku.

Najprej je bila tipična solidarna obveznost pri poročtvu. Upnik je lahko terjati dolžnika ali poroka.

Preproste solidarne obveznosti - izvirajo iz odškodninskih tožb. Upnik sme terjati dokler ne pride do plačila.

Prave solidarne obveznosti - izvirajo iz pogodbe ali iz oporoke. Terjati je možno le enkrat (če se zmotimo, ne smemo več terjati)

Beneficium divisionis - pravna dobrota, kadar je dolžnik terjan na celoto, lahko terja razdelitev.

Solidarna obveznost v rimskem pravu nastane pri poroštvu.

Regres - zahtevk po poplačilu tistega, kar sem plačal za drugega dolžnika. *Beneficium calendarum actionum* - pravna dobrota odstopitve akcij. Tisti, ki je plačal za druge, lahko od upnika zahteva, da mu odstopi akcije, ki jih ima nasproti drugim dolžnikom. Regres bo odvisen od kavze, zakaj je prišlo do poroštva (če je bilo darovano, ne bo regresa).

3 Obresti

Obresti - so civilni plodovi, glavnica pa se obravnava kot plodonosna stvar. Obresti so povrnitev interesa, ki ga ima upnik do tega, da bi imel glavnico. Glavnica predstavlja premoženje, ki prinaša koristi. Rimsko pravo je vedno obravnavalo obresti ločeno od glavnice.

Veljalo je načelo: *Ne ultra alterum tantum* - Ne več kot je mogoče. → ko so obresti presegle glavnico, se je obrestovanje prenehalo.

Rimsko pravo že v Zakoniku XII. plošč določa 12% obrestno mero (ne ve pa se ali je bila to letna ali mesečna). Skozi zgodovino je bilo več poskusov, kako omejiti ali zmanjšati obresti, vendar so se izjalovili.

Justinjanovo pravo je maksimiralo obrestno mero:

- 6% - redne obresti
- 8% - trgovski posel
- 12% pomorske obresti, ker so prisotni že zavarovalni elementi
- 4% - če daje posojilo ugledna oseba → nihče ni hotel biti ugledna oseba

4 Pogodbena kazen (globa)

Gre za interes, ki ga ima stranka na tem, da bi bila obveznost izpolnjena oz. da je izpolnjena pravočasno.

Prava pogodbena kazen - dogovorjena v zvezi z neka samostojno iztožljivo obveznostjo (A: "Ali mi obljubiš dati Stiha?" B: "Obljubim" A: "Ali mi boš dal drugače 1000?" B: "Bom.")

Pri pravi pogodbeni kazni imamo 2 možnosti - kaj terjati (Stiha, 1000, ali pa oboje?). To je odvisno od namena - ali je šlo zato kot alternativa (eno ali drugo), ali pa je to zamudnina (terjamo oboje). Če iz pogodbe ni razvidno, se šteje, da gre za zamudo.

Neprava pogodbena kazen - kjer je nekaj le pogojno obljubljen ("Če mi do 1. marca ne daš sužnja Stiha, mi daš 1000.")

5 Izpolnitveni kraj

Če ni izrecnega dogovora in tudi iz same obveznosti ni jasno, je vprašanje kje je dolžnik dolžan izpolniti obveznost. Če dolžnik ne izpolni obveznosti na pravem kraju, lahko nastane škoda (namesto da bi dostavil premog od hiše, ga pusti v Luki Koper in upnik ima stroške).

Če ni drugače dogovorjeno, se šteje, da je dolžnik izpolnil na pravem kraju, če je izpolnil tam, kjer je njegov domicil (stalno prebivališče). Denarna obveznost pa je prinosnina → upniku ga je treba prinesiti.

6 Izpolnitveni čas

Gre za pravočasnost izpolnitve. Povezan je z zamudo Pravočasno je takrat, kadar je bilo dogovorjeno. *Dies interpellat pro homine* - čas opozarja namesto človeka.

Čas je lahko opredeljen datumsko ali vsebinsko (semensko žito je treba dobaviti do konca setve). Če čas ni določen, je treba obveznost poravnati takoj. Dolžnik pride v zamudo, če ni drugače določeno, ko ga upnik opomni.

Posledica dolžnikove zamude je postrožitev njegove obveznosti:

- *individualno določena stvar* - nevarnost naključnega uničenja preide na dolžnika. Izjemo določa rimsko pravo takrat, kadar dolžnik dokaže, da bi bila stvar po naključju uničena tudi če bi bila izročena.

- *denar* - zamudne obresti
- *nadomestna stvar* - odškodnina
- *stvar, kjer je pravočasnost bistveni element izpolnitve* - zamuda se obravnava kot neizpolnitev. Možno je zahtevati povračilo interesa.

Do kod seže odškodninski zahtevak? (primer 514,515)

Dolžnikova zamuda je vedno krivdna, zamudne posledica ga ne zadenejo, če je bil odsoten po državnih poslih.

Upnikova zamuda - takrat kadar ni sprejel ponujene izpolnitve. Če mu je dolžnik ponudil manj kot celoto, se je štelo, da mu ni ničesar ponudil. Izjema je le pri denarju, kjer je upnik dolžan sprejeti del dolga. Če pride upnik v zamudo, se dolžniku zmanjša odgovornost. Dolžnik bo odgovarjal le za naklepna poškodovanja.

Če je prišel v zamudo kupec vina, je smel prodajalec to vino izliti, če je potreboval sode.

7 Stopnje krivde

Krivda je subjektiven odnos do nastale odgovornosti. Stopnje:

- **naklep (dolus)** - hote povzroči škodo in ve za posledice
- **malomarnost (culpa)** - to je pomanjkanje skrbnosti (*diligentia*). Iz posledice sklepamo na krivdo. 2 stopnji:
 1. *culpa lata* - opuščanje sleherne skrbnosti, nerazsodno ravnanje. Gre za veliko malomarnost - pri normalnem človeku tega ne moremo pričakovati. Justinjanovo pravo jo izenačuje z naklepom.
 2. *culpa levis = omnis culpa* - opuščanje skrbnosti dobrega gospodarja. Pojem dobrega gospodarja je abstrakten pojem. Izjemoma se ta skrbnost (*culpa in concreto*) šteje za opuščanje skrbnosti → če sem že po naravi malomaren, ne bom odgovarjal.
- **naključno uničenje** - ne gre za krivdno okoliščino. Gre za tista naključja, ki jih ne povzroči višja sila (npr. tatvina, ...)
- **višja sila (vis maior)** - tista okoliščina, ki povzroči škodo in je ni mogoče niti predvideti, niti preprečiti.

Dogovor med strankama ne more izključiti odgovornosti za naklep, ali pa naprtiti odgovornost za višjo silo. Če ni dogovora velja **utilitetno načelo**, ki izhaja iz koristi. Tista stranka, ki nima koristi, odgovarja samo za naklep in veliko malomarnost.

Naklep 3. osebe je lahko naključje v pogodbenem razmerju (če nekdo ukrade stvar, je ravnal naklepno).

8 Kontrakti

Primer 295,296

Kontrakti so razmerja, ki nastanejo z dogovorom in pravni red določa iztožljivost dogovora. Glede na način nastanka je več vrst:

- verbalni kontrakti - soglasje je doseženo z določenimi besedami
- literalni kontrakti - vpis v gospodarsko knjigo
- realni kontrakti - izpolnitev ene stranke
- konsenzualni kontrakti - neformalni dogovor, doseženo soglasje, spominjajo na pakte

Vsem kontraktom je skupno soglasje.

.8.1 Verbalni kontrakti

.8.1.1 Dictio dotis

Nevestin oče ali njegov moški prednik jo obljubi ob molčečem soglasju ženina - gre za obljubo dote, katero je mož dobil v upravljanje samo z ženinim soglasjem.

.8.1.2 Iurata operarum promissio

Zaprisežena obljuba del. Šlo je za sužnja, ki je pred osvoboditvijo obljubil gospodarju, da bo po osvoboditvi zanj delal določena dela. Gospodar je takoj po osvoboditvi od sužnja zahteval ponovitev prisega v obliki pogodbe. Če osvobojenec ni izpolnil, kar je obljubil, ga je lahko gospodar tožil. Vendar pa je lahko suženj ugovarjal z *exceptio libertatis causa* - ugovor razbremenitve prostosti, če je bil preobremenjen.

.8.1.3 Stipulacija

Nastane z vprašanjem in odgovorom. Upnik je stipulator, dolžnik pa promisor.

Pogoji:

- sprva sta morali stranki uporabiti isti glagol
- obe stranki morata biti zmožni verbalnega sporazumevanja
- razumevanje jezika ali zanesljiv prevajalec

Gre za obveznost stricti iuris. (Primeri 328, 329, 322, 326, 334)

Ko se začnejo mešati vrednostni sistemi, se začenja stipulacija zapisovati, vendar pa je to še vedno verbalni kontrakt.

Posebnost stipulacije je, da jo formulira ena stranka (tista, ki vpraša). Zato se rimski juristi v dvomu obrnejo v prid dolžniku. Kar ni bilo izrecno povedano, ni potrebno izpolniti. To velja pri problemu interpretacije.

Med vprašanjem in odgovorom ne sme miniti daljši čas.

Pogodba, ki jo sklepata stranki ima navadno nek temelj, kavzo. Če je kavza razvidna, je to **kavzalna stipulacija**, če pa ni, je to **abstraktna stipulacija**. Praktična posledica bo, da tisti, ki je obljubil za nekaj, kar ni bilo izpolnjeno, ni nič dolžan. Npr.:

abstraktna stip.: "Ali mi obljubiš dati 10?"

kavzalna stip.: "Ali mi obljubiš dati 10 za doto?" ← če ni bila sklenjena zakonska zveza, mu drugi ni nič dolžan.

Pogojna stipulacija: "Ali mi daš 10, če se poročim s teboj?" ← abstraktna stipulacija, znan je pogoj, ne pa kavza. Vendar pa ta stipulacija ni veljavna, ker je contra bonos mores (ne smeš siliti v zakonsko zvezo).

Pri abstraktni stipulaciji nastane problem, kadar odpade temelj ali pa ga sploh ni. Če je šlo za povrnitev dolga, je lahko dolžnik ugovarjal z ugovorom neprejetega denarja - *exceptio non numerate pecuniae*.

Justinjanovo pravo je otežilo izterjevanje abstraktne obveznosti. Upnik je moral dokazovati kavzo. Kaznovan je bil dolžnik, ki je neutemeljeno ugovarjal, da ni bilo kavze → plačati je moral dvojno.

Tožbe:

Actio certae creditae pecuniae - zaradi določenega posojenega denarja

Condictio certae rei - tožba zaradi določene stvari

Condictio triticaria - tožba zaradi žita

Actio incerti ex stipulata - tožba zaradi nedoločenega iz stipulacije

Stipulacija se je veliko uporabljala namesto kupne pogodbe.

Mogoče je obljubiti obveznosti, ki v trenutku še niso določene, bodo pa postale določene (februarja obljubim ves pridelek določenega zemljišča)

Izpolnitev obveznosti

Ko je bilo izpolnjeno, kar je bilo obljubljeno, obveznost ugasne. Lahko pa preneha tudi z *akceptilacijo* - prekinitev obveznosti z vprašanjem in odgovorom ("Ali imaš tisto, kar sem obljubil za sprejeto?") - ne glede ali sem izpolnil ali ne, obveznost preneha.

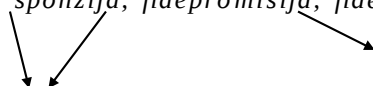
Zapustnik razveljavi oporoko, ko sestavi novo.

.8.1.3.1 Akcesorne stipulacije

1. *adstipulacija* razširi obveznost še na druge (A reče dolžniku: "Ali mi obljubiš dati istih sto?" → nastaneta solidarna upnika, saj mu je obljubil tistih 100, ki jih je že nekemu drugemu)

2. *adpromisija* - gre za isto kot pri *adstipulaciji*, le da nastaneta solidarna dolžnika.

Različna poroštva: *sponzija*, *fidepromisija*, *fidejusija*.

(lahko je poleg druge obveznosti, tudi naturalne)
(sta le razširitev stipulacije, torej mora biti najprej sklenjena stipulacija)

Tudi ta solidarna obveznost je lahko ustanovljena subsidiarno → porok dolguje le tisto, kar upnik ni mogel izterjati od dolžnika.

Pojavile so se različne pravne dobrote:

- *Beneficium divisionis* - ugovor poroka, ki ga upnik terjaja na celoto, s katerim ugovarja naj ga terjaja le na toliko, kolikor nanj odpade
- *Beneficium excussionis ordinis* - dobrota vrstnega reda; uveljavlja porok, če upnik še ni terjaj dolžnika, ali dolžnik, če upnik še ni uveljavil zastavitve.

Porokova obveznost ne sme biti večja od dolžnikove.

Regres

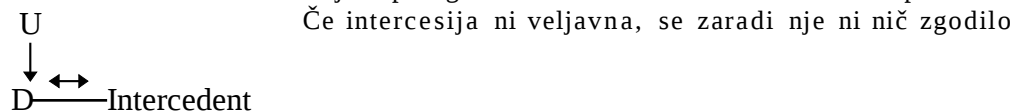
Temelji na pravni dobroti *Beneficium actionem regendorum*. Porok bo lahko od upnika zahteval, naj mu odstopi tožbe, ki jih ima nasproti dolžniku in tako bo lahko terjaj od dolžnika, kar je zanj plačal. Vendar pa porok ne bo mogel terjati dolžnika, če:

- je bilo poročstvo darilne narave,
- je dolgoval kot dolžnik → se pobota

Če je gospodar posla izjemoma prepovedal izvrševanje posla, je tisti, ki ga je izpeljal, to storil na lastno odgovornost → ne more zahtevati povračila.

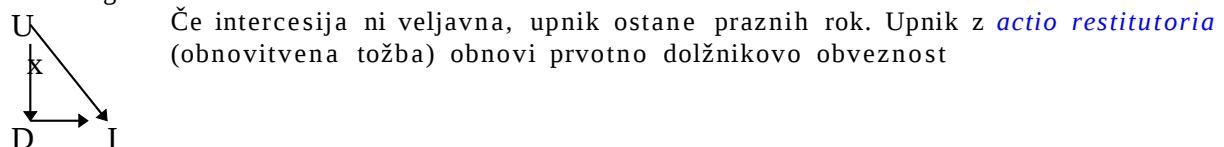
3. *intercesija* (še vedno akcesorna stipulacija) - gre za obvezo, ki sem jo sprejel, čeprav nisem neposredno udeležen, materialno prevzamem tujo obveznost. Obstajajo 3 možnosti:

- kumulativna intercesija - poleg dolžnika se zaveže še nekdo → poročstvo

Slika 19

- privativna intercesija - obveznost preide na intercedenta. Gre za prenovo obveznosti, stara ugasne in nastane nova obveznost.

Slika 20

- tihā intercesija - vzamem posojilo za nekoga drugega. Navzven ni vidno, kdo so subjekti. de iure je intercedent, de facto pa je dolžnik. S tožbo *actio institutoria* se bo ustanovila možnost terjati od dejanskega dolžnika.

Po Justinjanovem pravu je vedno nična intercesija žene za moža. Velja pa, ko gre za ustanovitev dote, osvoboditev sužnja, odplačno intercesijo, ustanovljeno z ustanovno listino ali pa potrjeno 2 leti po ustanovitvi.

.8.1.4 Novacija (prenovitev)

Obstoječa obveznost se spremeni (primer 365)

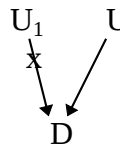
Do Justinjanovega prava je veljalo, da tisto novo ne sme biti predmet obveznosti. Justinjanovo pravo pa dopušča tudi spremembo predmeta.

Nastane s stipulacijo ali z literalnim kontraktom. Z novacijo se lahko spremeni narava obveznosti ali pa subjekt. Začeta novacija pomeni ugasnitev stare obveznosti. Če je nova neveljavna, stara vseeno ugasne in vse, kar je nanjo vezano (poroštvo, zastavna pravica). Če gre za spremembo dolžnika, je to *pasivna delegacija*, če pa gre za spremembo upnika, pa je to *aktivna delegacija*.

Aktivna delegacija

“Kar si dolžan Ticiju, ali obljubiš dati meni?”

U₁ U₂ Novi upnik ne bo deležen enakih garancij. Potrebno bo ustanoviti nova poroštva in nove zastavitve, seveda ob soglasju. Aktivna delegacija nadomešča cesijo (odstop) terjatev nekemu drugemu. Vendar pa staro rimsko pravo ne dopušča cesije in zato se poslužujejo aktivne delegacije.

Slika 21

Pasivna delegacija

“Ali mi obljubiš dati, kar mi dolguje Ticij?”

Vprašanje, kdo lahko prevzame tuj dolg. Ali lahko kdo brez soglasja ali proti volji dolžnika prevzame dolg? Lahko, ker bi lahko dolžnik vsak trenutek dolg odplačal in bi to preprečil.

Ekspanzija - dejanski prevzem - nekdo ni prevzel obveznosti, ampak jo je enostavno izpolnil.

Stipulatio Aquiliana - Aquilius Galus je formuliral novacijo s katero sta stranki zajeli najrazličnejše zahtevke in jih spremenili v stipulacijo.

.8.2 Literalni kontrakti

Justinjanovo pravo jih ni recipiralo → niso postali del recepcije in občega prava. Tudi naše poznavanje slabo.

Obveznost *stricti iuris* je nastala z vpisom v gospodarsko knjigo. Z literalnim kontraktom se je lahko izvedla tudi novacija.

.8.3 Realni kontrakti

Pogodba, pri kateri temeljnemu soglasju med strankama sledi neko dejanje. Dokler govorim, ne nastane razmerje (šeše, ko posodim, nastane posojilna pogodba). Primeri realnih kontraktov: *pignus*, posojilna pogodba, shranjevalna pogodba).

Lahko nastanejo vzporedni zahtevki (če je stvar poškodovana,...)

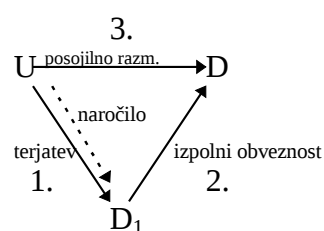
.8.3.1 Posojilna pogodba (*mutuum*)

Predmet je denar ali količina potrošnih stvari. Posojilna pogodba nastane, ko upnik to količino prenese v last druge stranke (dolžnik, posojilojemalec). Ustanovi se s tradicijo --< ne bo nastala, če upnik ni lastnik tistega, kar posoja.

(primer 379.1)

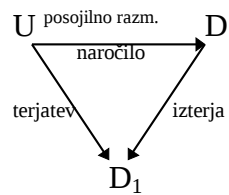
Zaradi realne narave posojilne pogodbe ne more biti vrnjeno več, kot je bilo dano. Glede obresti se je potrebno dogovoriti s posebno stipulacijo, drugače je bilo posojilo brezobrestno.

Posojilna pogodba se postopoma razširi, tako da velja za veljavno tudi posredno posojilo, kjer ne pride do prenosa stvari, posledice pa so enake. Primeri:

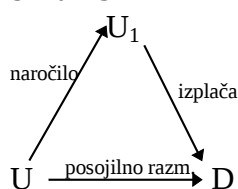
Upnik ima terjatev do D₁. Namesto, da bi D izročil količino, naroči D₁, naj namesto njega izpolni novemu dolžniku. Posledica je nastanek posojilnega razmerja med U in D.

Slika 22

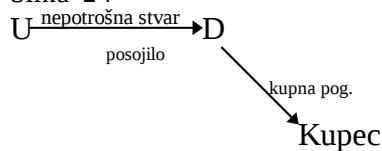
U naroči D, naj izterja od D₁ in če ta izterja, nastane posojilno razmerje med U in D

Slika 23

U naroči U₁, naj izplača d znesek. Nastane posojilno razmerje med U in D, ko U₁ izpolni D-ju.

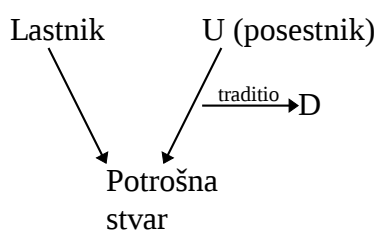
Slika 24

U je D prepustil nepotrošno stvar. D pa je to stvar prodal. Znesek, za katerega je prodal stvar, je predmet posojila. V tem primeru je vprašanje naključnega uničenja. Ker je bil interes dolžnikov, bremeni naključno uničenje njega.

Slika 25

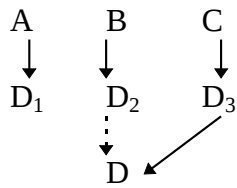
Posredno posojilo učinkuje enako kot pravo posojilo.

Če U posodi D potrošno stvar, ki ni njegova, D pa to porabi, postane lastnik. Lastnik sedaj terjja U, U pa lahko terjja D z obogatitveno tožbo *condictio de bene dependis*. Posojilo ne nastane.

Slika 26

Ravno tako ne nastane posojilo, če gre za zmoto v osebi:

A, B in C imajo vsak svoje terjatve do dolžnikov. D-ju posodi denar C-jev dolžnik, ne pa B-jev, kot je on mislil. Zaradi zmote posojilo ne nastane. Zato je lahko D₃ terjal nazaj z obogatitveno tožbo *condictio Iuventiana*.

Slika 27

Če je bil sin pod očetovo oblastjo dolžnik, je bil naturalno zavezan. To je bilo določeno s senatovim sklepom, ki je tudi določal, da tako posojilo ne postane iztožljivo niti, ko pride sin izpod očetove oblasti. Predpis je bilo mogoče obiti s 4. možnostjo posrednega posojila. (primer 391)

Pomorsko posojilo - sprva je šlo za posojilo, s katerim je upnik kreditiral pomorski prevoz ali pa nakup stvari, ki so bile predmet pomorskega prevoza. Posojilo je bilo zasnovano tako, da se je dolžnik zavezal vrniti posojilo le, če je ladja srečno prispela → tveganje prevzame upnik. To je vsebinsko podobno zavarovalni pogodbi. Obresti so dokaj visoke (12%). (primeri 378,385,390)

.8.3.2 Posodbena pogodba (komodat)

Razlika med prekarijem je, da se tu stranki dogovorita za uporabo, čas in način uporabe stvari, ki je bila dana na posodo.

komoda **nt** - posodnik, tisti, ki daje (-nt = aktivni deležnik, oseba ima na voljo actio ... directa)

komodat **ar** - izposojevalec, ki prejema (-ar = pasivni deležnik, oseba ima na voljo actio... contraria)

Predmet pogodbe je nepotrošna stvar. V klasični dobi se je uveljavilo stališče, da je predmet lahko tudi nepremičnina. Predmet je lahko tudi potrošna stvar, če se uporablja kot nepotrošna (na posodo vzamem vino, ki ga bom razstavil na razstavi in ga potem vrnil). Komodatar ne postane posestnik, ampak le detentor (imetnik).

Posodbena pogodba nima nobenih stvarnopравnih posledic.

Če dam na posodo neko stvar, ki ni moja, bo lahko komodatar zahteval povračilo interesa (odškodnino), če bo zaradi tega moten v uporabi.

Vsebina pogodbe je neodplačna raba stvari, ki je dana na posodo. Izposojevalec bo moral stvar uporabljati kakor sta se dogovorila, oziroma kot dober gospodar. Če je pogodba v interesu komodanta, komodatar odgovarja le za naklep ali veliko malomarnost.

Uporaba stvari potegne za sabo vrsto stroškov, od katerih redne stroške nosi komodatar, izredne pa komodant.

(primeri: 422 (*actio praescriptis verbis*), 427)

2 tožbi:

- in ius koncipirana ← zahtevek v zvezi s pogodbo
- in factum koncipirana ← zahtevek, ker stvar ni bila vrnjena.

Komodatar je hotel stvar ukrasti. Komodant ga bo tožil iz tatvine, komodatar pa bo rekel, da je le pozabil vrniti stvar. Zato ga bo komodant raje tožil, ker stvari ni vrnil.

.8.3.3 Shranjevalna pogodba (depositum)

Deponent ali položnik da neko premično stvar v neodplačno hrambo depozitarju ali shranitelju.

Bistvo je v tem, da je razmerje neodplačno in depozitar nima nobene koristi. Deponent lahko stvar zahteva nazaj kadarkoli, pri čemer depozitar ne more uveljavljati nobenega ugovora. Depozitar stvari ne sme uporabljati ali početi z njo karkoli. Če pogodba nalagala depozitarju kakršnokoli storitev, to ni več shranjevalna pogodba, ampak podjetniška.

(primer 400, 399, 403,402)

Hranjena stvar je lahko tudi potrošna, saj depozitar stvari ne sme uporabljati.

Če ni dogovorjeno drugače, velja utilitetno načelo, po katerem depozitar odgovarja za naklep. Če pa se je depozitar sam ponudil, da bo shranil stvar, odgovarja za vsako krivdo.

Bilo pa je posebno pravilo za shranjevalno pogodbo, ki je bila sklenjena v stiski (zgori hiša, rešiš nekaj stvari, prosiš najbližjega soseda), ko stvari shranim pri tistem, ki jih je pripravljen sprejeti in ne preverjam ali je zanesljiv. Če je tak shranjevalec stvar utajil, da je ne bi vrnil (bi si jo prilastil), mora plačati 2x vrednost.

Naključno škodo trpi deponent.

Neprava shranjevalna pogodba (depositum irregulare)

Če je predmet hrambe količina potrošnih stvari, se lahko stranki dogovorita, da depozitar porabi stvari in vrne enako količino istovrstnih stvari. Čeprav bi bilo korektnije, da preide nevarnost šele z dejanskim vzetjem stvari v porabo, preide nevarnost naključnega uničenja že s pridobitvijo pravice uporabe.

(primer: 412,413,414)

Kje je meja med posojilno pogodbo in nepravo shranjevalno pogodbo? Depositum irregulare je prvotno nastal kot dodatna možnost pri shranitvi. Depositum irregulare postane vzporeden posojilu. Ni bilo vedno jasno, kaj je bilo sklenjeno, depositum irregulare ali posojilna pogodba.

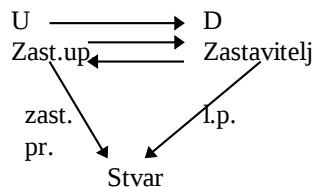
Sekvestracija

To je posebna oblika hrambe, ki nastane ob sporu. Sekvester sprejme v hrambo stvar, o kateri teče spor. Posebnost sekvestra je, da uživa posestno varstvo. Položnik ni tisti subjekt, ki bi smel stvar zahtevati nazaj. Nazaj jo lahko zahteva tisti, ki dokaže, da je zmagal v pravdi.

(primer: 417, 418)

.8.3.4 Zastavna pogodba (pignus)

Nastane s prepustitvijo zastavljene stvari v posest.

Slika 28

Pignus je obligacijsko razmerje, ki črpa obveznosti in pravice iz prepustitve stvari same. Primer: A-ju, ki mi je posodil 1000, sem zastavil zlato vazo. B pa opazi, da ta vaza ni zlata in ne ustreza vrednosti posojenega denarja. A lahko zahteva v zastavitev drugo stvar.

Obligacijsko razmerje traja dokler stvar ni vrnjena. Hipotečna zastavitev nima obligacijsko pravnih učinkov, lahko pa predstavlja potencialni pignus.

Zastavni upnik stvari ne sme uporabljati in zanjo odgovarja za skrbnost dobrega gospodarja. Zastavni upnik lahko s tožbo *actio pigneratitia contraria* zahteva potroške, povračilo škode. Zastavitelj ima na voljo *actio pigneratitia directa*, s katero zasleduje stvar, ki je bila zastavljena, zahteva odškodnino, presežek.

Če bi si hotel zastavni upnik stvar prilastiti, ima zastavitelj na voljo tudi rei vindikatio.

.8.4 Inominatni kontrakti

Gre za kontrakte, ki jih ne moremo spraviti v enega od pogodbenih tipov. Imamo 4 tipe teh kontraktov:

- *do ut facias* - dam, da storiš
- *do ut des* - dam, da daš
- *facio ut des* - storim, da daš
- *facio it facias* - storim, da storiš

Gre za dogovore, ki so blizu pogodbam ustaljenega tipa, vendar ne moremo reči, da bi šlo za katero od njih.

(primer 690,699)

V rimskem pravu je bistvo, da znamo razmerje imenovati, saj lahko le tako oblikujemo tožbeno formulo. Ta je tista, ki utemelji nastanek kontrakta. Pravo se materializira šele v postopku, najprej so bile akcije, nato pa ime kontrakta. Dogovor ti nič ne koristi, če ga ne moreš uveljavljati. Zato se je izoblikovala *actio praescriptis verbis* - tožba, v kateri opišem razmerje. Z njo lahko zahtevam povračilo interesa.

V primerih, ko je bilo nekaj dano v pričakovanju nasprotne dajatve ali storitve, lahko stranka zahteva povračilo interesa ali vrnitev stvari. To lahko zahteva s tožbo *condictio causa data causa non secuta*. Pri storitvi to ni možno, saj storitve ni mogoče vrniti.

Iz 4 tipov inominatnih kontraktov, so nastali 3 primeri teh kontraktov: starinarska, menjalna in poravnalna pogodba.

.8.4.1 Menjalna pogodba

Sprejem eno stvar, s tem da dam drugo stvar.

To ne more biti dvojna kupna pogodba, ker ni govora o ceni. Soočita se dve stvari.

Možnosti izpodbijanja pogodbe zaradi polovičnega prikrajšanja ni (ker ni govora o ceni). Če se pojavi evikcija, veljajo pravila kupne pogodbe.

.8.4.2 Starinarska pogodba

Dve stranki se dogovorita, da bo ena prepustila stvar v prodajo, druga pa ima možnost stvar prodati ali pa jo vrniti.

Primer: Izročim stvar A-ju, naj jo proda za 1000 ali pa mi jo vrne. A lahko proda stvar za več in razlika je njegov zaslužek, saj mi mora dati le 1000.

Problem naključnega uničenja: kdo trpi naključje? Nevarnost je na strani tistega, ki je ocenjeno stvar sprejel. Vrniti mora stvar neokrnjeno ali pa znesek, ki je bil dogovorjen.

.8.4.3 Poravnava (transakcija)

Posebna oblika inominatnega kontrakta, ki pomeni rešitev nekega spornega razmerja.

Upnik terja dolžnika, pri čemer pa ni jasno kolikšen je dolg. Upnik pravi, da je 100, dolžnik pa, da je 80. Obstaja spornost samega razmerja. Stranki se dogovorita, da bo vsaka malo popustila. Npr. dogovorita se za 90.

Slika 29

Ker je vsebina razmerja negotova, mora vsak malo popustiti. Gre za tip storim, da storiš. Rezultat popuščenja je novo soglasje, oz. nastanek nove obveznosti. Problem je, kaj je z novo obveznostjo. Poravnava de iure ne ukinja stare obveznosti, vendar bo praetor pomagal, če je bila dosežena poravnava.

.8.5 Konsenzualni kontrakti

Ni potrebno nič drugega kot doseženo soglasje. So 4 tipi: mandat, družbena pogodba, kupna pogodba, locatio conductio.

Kupna pogodba in locatio conductio sta sinalagmatski pogodbi. Sta posla blagovnega prometa, kjer mora obstajati razmerje med prispevki obeh strank. Sinalagmatska je tista pogodba, pri kateri morata sodelovati 2 stranki in je obveznost ene stranke pogojena z obveznostjo druge stranke (toliko storim, kolikor dobim). Če me stranka terja na nekaj, kar še nisem storil, lahko ugovarjam, če sam še ni izpolnil svojega - *exceptio non adimplati contractus*.

.8.5.1 Kupna pogodba

Gre za obvezujoč pravni posel brez neposrednih stvarnopravnih učinkov. Sklenjena kupna pogodba pomeni, da sta stranki dolžni (kupec plačati, prodajalec pa izročiti).

Veljavna kupna pogodba bo tudi takrat, ko prodam stvar, ki ni moja.

Če prodam stvar, ki ni v pravnem prometu, obligacija ne nastane, vendar pa če gre za dobrovernega kupca in zlovernega prodajalca, rimski juristi priznavajo to kot veljavno kupno pogodbo, ker bo imel tako kupec lažjo pot do odškodnine.

Sestavine:

- blago - odsvojljive stvari in odsvojljive pravice, stvar mora biti v pravnem prometu in mora že obstajati. kup nade - ni kupna pogodba, ampak aleatorna, pogodba na srečo - kupim nekaj, kar ne vem, če bo in koliko bo (kupim ulov ribičev, ki šele gredo na ribolov); kup prihodnje stvari - kupim nekaj, kar skoraj gotovo bo (pridelek na njivi), razen če poseže višja sila (neurje), ki pa je vseeno izjema, zato je to veljavna kupna pogodba.
- kupnina - vsaj del je mora biti v denarju. Biti mora resnična in določena. Resnična pomeni, da sta stranki prepričani o vrednosti stvari. Nasprotje temu je navidezna kupnina. Določena kupnina pomeni, da je numerično izražena. Določljiva kupnina pomeni, da jo je možno numerično opredeliti, ne nujno v tistem trenutku (prodam ti za toliko, za kolikor sem sam kupil - nimam pa pri sebi računa). Lahko rečem tudi: »Prodajam ti za toliko, kolikor bo ocenil Ticij.« ← gre za pogojno kupno pogodbo, saj ni gotovo, ali bo Ticij stvar res ocenil. Kupnina mora biti primerna. (primer 462)

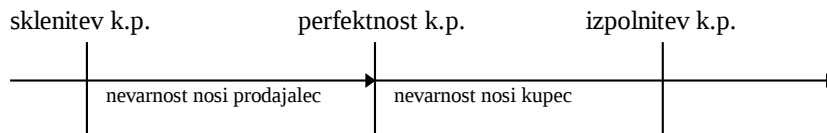
Sprva je kupnina rezultat vzajemnega pogajanja in ko jo stranki sprejmeta je dana. V času gospodarske krize pa je cesar Dioklecian z ediktom maksimiziral cene.

(primeri 464 - nadpolovično prikrajšanje, 456, 451 - kupna pogodba ne pomeni nujno izročiti stvar v last, prodajalec lahko kupcu omogoči le nemoteno posedovanje stvari. Prodajalec ne jamči za prenos lastninske pravice, čeprav se mora truditi, da bi prešla., 460 - višino cene lahko določi ena stranka, vendar se mora druga z njo izrecno strinjati. Ne more pa ena stranka sama oblikovati cene., 459)

Pogojno sklenjena kupna pogodba

Naključno uničenje trpi prodajalec, poslabšanje pa trpi kupec. Perfektност pogodbe - načelno nastane kupna pogodba z doseženim soglasjem. Ker pa sta se stranki pogosto dogovorili, da bosta pogodbo zapisali, da bo ceno določil tretjim ali kak drug pogoj, pogodba nastane perfektna šele ob izpolnitvi pogoja. Četudi pogodba ni perfektna, pa je že sklenjena, nobena stranka ne more odstopiti (lahko pa soglasno razdreta pogodbo).

Načelo: *periculum est emptoris perfecta emptione* - s perfektnostjo pogodbe preide naključno uničenje na kupca.

Slika 30

(primeri: 453, 456, 465, 468, 466, 475, 470!!!, 503, 504, 505 in 513, 508)

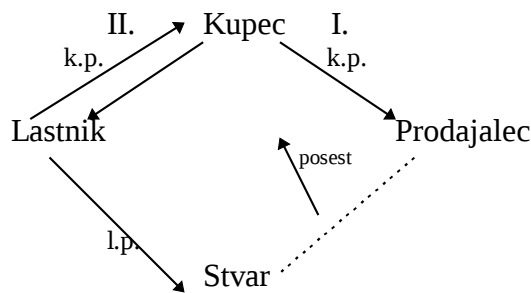
Posledice kupne pogodbe

Če prodana stvar nima lastnosti, kot bi jih morala imeti, je to stvarna napaka. Pravna napaka - stvarnopravne pravice niso take, kot so bile dogovorjene (kupcu nisem povedal, da je na zemljišču služnost peš poti; prodam stvar, ki ni moja...). Posledica **pravne napake** je evikcija. To je posledica dejstva, da prodajalec ni bil neomejeni lastnik stvari, ki jo je prodal. Posledica bo, da bo kupcu stvar odvzeta. Ni pa bilo nujno, da bi lahko kupec bremenil prodajalca neposredno, saj ni nujno, da je prodajalec vedel, za kakšno stvar gre. Različne oblike garancije za pravne napake:

- odsvojitve z mancipacijo \diamond brezpogojno jamstvo prodajalca za pravne napake. Kupec naperi *actio auctoritatis* in sicer na 2x znesek. Bistvo tožbe je, da ne izhaja iz kupne pogodbe, ampak iz mancipacije, ki je nudila pridobitelju varnost.
- stipulacija *duplae pecuniae* - kupec lahko zahteva, da mu prodajalec s stipulacijo zagotovi povrnitev dvojne vrednosti, če pride do evikcije.
- *actio empti* - če prodajalec ne pristane na stipulacijo, lahko kupec s to tožbo, ki temelji na načelu dobre vere in poštenja, terjaja od prodajalca, naj obljubi.
- *actio empti* na interes kupne pogodbe, da bi bila izpolnjena.

Če kupec stvari še ni plačal in se bo pojavil tretji, ki bo uveljavljal kakršnekoli pravice, bo lahko kupec uveljavljal ugovor grozeče evikcije in ne bo plačal kupnine.

(primeri: 525, 526, 545)

Kupec in prodajalec skleneta kupno pogodbo. Da pa bo kupec lahko nemoteno posedoval stvar, mora stvar kupiti še od pravega lastnika. Če kupec še ni plačal kupnine, bo uveljavljal ugovor proti prodajalcu in mu je sploh ne bo potrebno plačati.

Slika 31

Stvarne napake

Gre za dejanske pomanjkljivosti stvari, oz. stvar nima lastnosti, kot bi jih morala imeti, je slabša. 2 vrsti napak:

- Očitne napake: Kupec mora skrbno pregledati stvar in ugotoviti njene lastnosti. Pogosto je bilo, da je prodajalec izjavil, da stvar nima napak. V tem primeru kupec ni dolžan stvari skrbno pregledati. Prodajalec bo odgovarjal za vse napake, ki se jih da opaziti → *actio empti*
- Skrite napake so se pojavile s pojmom prodaje sužnjev in živine. Pri teh živih stvareh ne moremo opaziti njihovih značajskih lastnosti (suženj rad pobegne, veliko poje...). Prodajalec ne odgovarja zaradi načela dobre vere in poštenja, ampak zaradi škode, ki jo ima kupec. Kupec ima na voljo *actio quanti minoris* (še 12 mesecev po sklenitvi pogodbe) - zmanjšanje kupnine in pa *actio redhibitoria* (še 6 mesecev po sklenitvi pogodbe) - razdor pogodbe.

(primeri: 557, 562, 564, 569, 573, 577, 579)

.8.5.2 Locatio conductio

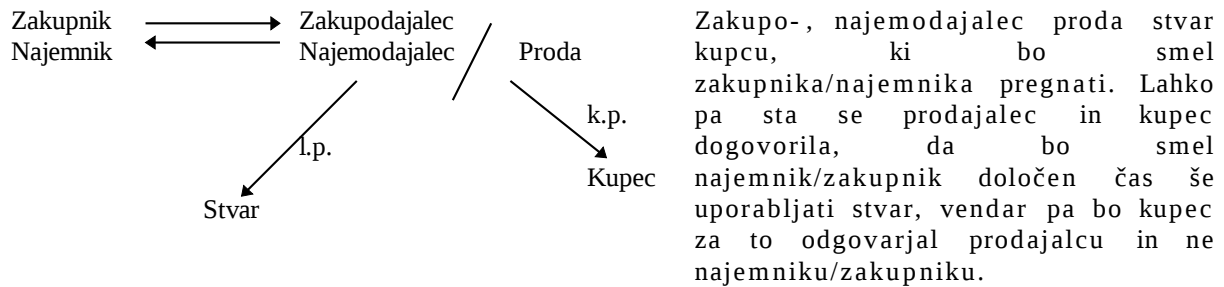
Obsega 4 samostojne pogodbe: najemna, zakupna, službena ali delovna in delovršna ali podjetniška pogodba. 2 tožbi *actio locati* in *actio conducti*. Vsa razmerja so v interesu obeh strank, zato vsak odgovarja za vsako krivdo.

.8.5.2.1 Najemna in zakupna pogodba (locatio conductio rei)

Predmet je nepotrošna stvar. Najemodajalec mora zagotoviti nemoteno uporabo in uporabnost stvari. Pri tem mora biti skrben kot dober gospodar. Najemnik mora plačevati kupnino za nazaj in skrbeti za stvar kot dober gospodar. Najemodajalca mora obvestiti o vseh napakah stvari. Najemodajalec dobi na najemnikovih stvareh zastavno pravico. Če najemnik po najemodajalčevi krivdi ne bi mogel uporabljati stvari, ima pravico do povračila škode. Najemnik sme dati stvar v podnajem. Kadar je najemodajalec brez razloga odpovedal pogodbo, mora povrniti interes, če pa gre za višjo silo, pa samo škodo.

Pogodba je lahko sklenjena na določen ali nedoločen čas, ni pa dopusten odstop od pogodbe v neprimernem času.

Zakupnina se je lahko plačevala tudi v pridelku. Lahko se je določila absolutno (10 mernikov pšenice) ali pa relativno (10 % od pridelka).

Slika 32

.8.5.2.2 Službena ali delovna pogodba (locatio conductio operarum)

Delavec bo prepustil svojo delovno silo v protiplačilo. Delavec dobi denar, ki se plačuje za nazaj in odgovarja za vsako krivdo. H krivdi so Rimljani šteli tudi to, da se je nekdo lotil dela, pa ni bil večšč.

delavec = locator

delodajalec = conductor

.8.5.2.3 Delovršna ali podjetniška pogodba (locatio conductio operis)

Naročnik in podjetnik se dogovorita, da bo podjetnik za naročnika opravil določeno delo, hkrati pa se naročnik zaveže, da bo podjetniku plačal določeno nagrado.

naročnik = locator

podjetnik = conductor

Predmet te pogodbe je lahko določen izdelek (podjetnik se zaveže, da bo nekaj izdelal) ali pa storitev (podjetnik se zaveže, da bo nekaj storil). Če je predmet izdelek, odgovarja podjetnik za končni uspeh tega dela.

Bistvena razlika med podjetniško in kupno pogodbo je ta, da naročnik da svoj material.

Načeloma je smel podjetnik delo prepustiti drugemu, če izvedba ni bila odvisna od njegovih sposobnosti.

Pri gradnji hiše se je štelo, da gre za podjetniško pogodbo, kadar je bilo zemljišče naročnikovo, tudi če je podjetnik sam dobavljal material.

Če podjetnik prepusti delo drugemu, odgovarja za skrbnost pri izbiri (*culpa in eligendo*) - ne gre za objektivno odgovornost. Podjetnik sam odgovarja za vsako krivdo, tudi za nespretnost.

(primeri: 624, 618 - to varovanje moramo razlagati v smislu malomarnosti in ne v smislu naključja!!!)

Podjetnik se lahko reši odgovornosti, če delo ni dobro opravljeno, če:

- dokaže, da se je držal izrecnih naročnikovih navodil

- je naročnik dobavil pokvarjeno robo (slabo blago za obleko)

Naročnik lahko zahteva, naj podjetnik napake odpravi. Če to ni možno, lahko zahteva znižanje plačila, oz. odstopi os pogodbe.

V določenih primerih lahko podjetnik porabi blago, ki ga dobi od naročnika, zanj pa naredi stvar iz iste količine istovrstnega blaga. Tu gre za **locatio conductio iregularis**. To izhaja iz tega, da podjetnik postane lastnik blaga in odgovarja tudi za naključje.

Rimljani so uporabljali podjetniško pogodbo tudi za pomorske prevoze. Že v dobi republike so prevzeli od Grkov določilo iz pomorskega prava in ga poimenovali *Lex Rhodia de iactu*. V viharju so ladje reševali tako, da so odvrgli tovor ali pa požagali jambore. Problem je bil, ker se je lahko zgodilo, da so v morje odvrgli blago le nekaterih. Zakon *Lex Rhodia de iactu* je to uredil tako, da se je škoda razdelila na vse, tudi na tiste, ki so rešili svoje blago, tudi na ladjarja, saj je na ta način rešil ladjo. Naročnik je z *actio locati* terjal kapitana, kapitan pa z *actio conducti* še ostale, katerih blago je bilo tudi rešeno.

(primera: 629, 628)

actio oneris averse - uporabljala se je za posebne primere pomorskih prevozov. Podjetnik je postal lastnik stvari, po končanem prevozu pa je moral stvar vrniti.

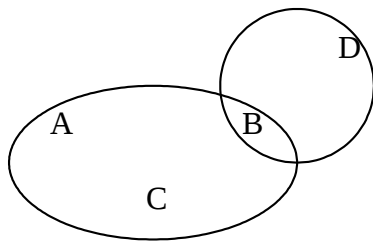
.8.5.3 Družbena pogodba (*societas*)

Gre za konsenzualni kontrakt bona fidei, s katerim se dve ali več oseb dogovori, da bodo združili delo, sredstva ali oboje, da bi dosegli neko gospodarsko korist. Družba se ustanovi s samim dogovorom, čeprav so se kasneje zapisovale še ustanovne listine. Subjekti so bili družbeniki. Če družbeniki združijo premoženje, nastane solastnina in sicer na podlagi soglasja. Sicer lahko nastane solastnina tudi po naključju (ř kvazikontrakt) (primer 632)

Družba - korporacija

Družba ni pravna oseba, je skupek fizičnih oseb. Subjekti pravic in dolžnosti so posamezni družbeniki. Korporacija pa je pravna oseba, ki nastopa kot subjekt pravic in dolžnosti. Ima svoje premoženje, medtem ko ga družba nima. Družba je strogo osebna, vezana je na družbenike. O osebnosti družbe govori:

- če en družbenik izstopi ali pa umre, družba preneha
- *Soci mei socius meus socius non est* - družbenik mojega družbenika ni moj družbenik (primer 646) - družbena pogodba se sklepa s soglasjem in če en družbenik brez soglasja ostalih sprejme za družbenika še 3. osebo, ta ne postane družbenik vsem, ampak samo tistemu, ki ga je sprejel.

Slika 33

Korporacija kot pravna oseba ni vezana na posamezne subjekte, ki lahko prihajajo, odhajajo in načelno obstaja dokler je živ vsaj še en njen član.

Predmet družbe je doseganje dobička, vendar ne sme biti nič protipravnega ali nečastnega. (primer 636)

ipso iure - po pravu

ipso facto - na podlagi dejstva

Najstarejša oblika družbe je *ercto non cite*. To je skupnost premoženja, ki ga dobijo otroci zapustnika in živijo v skupnosti. Kasneje so lahko tako skupnost ustanovili ne glede na dedovanje, vendar strogo oblično. Kasneje pa je nastal pojem družbe, ki so jo lahko družabniki ustanovili z dogovorom in tudi ni bilo nujno, da so združili celotno premoženje.

Klasično pravo je poznalo 4 tipe družbene pogodbe, ki so se razlikovali glede na obseg družbe:

- *SOCIETAS OMNIUM BONORUM* - vesoljna družba, obsega celotno aktivno in pasivno premoženje družbenikov, torej tudi dolgovi in premoženje, ki ga še nimajo, ga pa bodo pridobili bodisi po sreči bodisi z delom. Če je eden od družbenikov dedoval, je šla dediščina v solastnino. Solastnina je bila ustanovljena že s pogodbo in ni bil potreben poseben prenosni akt. Zato govorimo o tihi tradiciji (*traditio tacita*) (primer 635)
- *SOCIETAS QUAESTUS* - pridobitna družba. Ustvarja skupnost vsega, kar pridobi vsak družbenik s svojim delovanjem po sklenjeni pogodbi. Vsak družbenik obdrži premoženje, ki ga je imel prej in vse premoženje, ki ga je pridobil kasneje na drug način.
- *SOCIETAS NEGOTIATIONIS* - sklepali so jo bankirji in trgovci zaradi določenega dela. Skupno je tisto premoženje, ki je služilo namenu, za katerega je bila družba ustanovljena.
- *SOCIETAS UNIUS REI* - priložnostna družba. Sklenjena je za točno določen posel.

Vsebina:

- Zunanje razmerje: Pravne posle s 3. osebami lahko sklepa vsak družbenik, ker družba ni pravna oseba, in iz takega pravnega posla postane zavezan samo ta družbenik. Vprašanje pa je, ali velja ta posel tudi proti ostalim družbenikom. Tisti, ki je sklenil pravni

posel, mora načeloma prenesti posledice na ostale družbenike. Tu gre za deljeno obligacijo, ne solidarno.

- **Notranje razmerje**: Družbeniki se ob ustanovitvi dogovorijo o pravicah in dolžnostih, če pa ni nič zapisano, to ureja zakon. Družbenik mora prispevati za namene družbe in sicer tako, kot se je zavezal. Izpolnjuje lahko na dva načina (z dajatvami, z delom ali oboje). Če družbenik prispeva sredstva, jih lahko na dva načina: *quad sortem* (v last) ali pa *quad usum* (v uporabo). Če je prispeval v solastnino, so naključje trpeli vsi družbeniki, če pa je dal v uporabo, je naključje trpel sam. Družbenik je imel dolžnost deliti dobiček. Na drugi strani pa je lahko zahteval povračilo potroškov in povračilo škode, ki jo je utrpel pri opravljanju družbenih poslov. (primer 652).

Udeležba pri dobičku in izgubi se imenuje *communicatio lucri et damni*. Če ni nič določenega, se škoda in dobiček porazdelita glede na vložke posameznega družbenika, lahko pa je to različno urejeno z dogovorom. Lahko je bilo dogovorjeno, da je bil nekdo udeležen le pri dobičku, ni pa bila dopustna *societas leonina*, kjer bi bil nekdo udeležen le pri izgubi.

Najprej je družbenik odgovarjal le za naklep, kasneje še za malomarnost, ki presega normalno mejo, v postklasičnem pravu pa za skrbnost, ki jo kaže v lastnih zadevah (*culpa in concreto*). Če se izkaže, da v svojih zadevah ni posebno skrben, mu ne bomo mogli očitati male malomarnosti. Ne reši pa družbenika za naklep in veliko malomarnost. *actio pro socio* - z njo lahko družbenik zahteva plačilo prispevka, porazdelitev dobička in izgube in povračilo izdatkov oz. škode.

Če eden od družbenikov vloži tožbo, pomeni, da zaupanja ni več in družba preneha. Družbenik ima pravno dobroto življenjskega minimuma in zadane ga infamia.

actio communi dividundo - pride do soglasnega prenehanja delitve premoženja. Ni infamije.

Obče pravo je postavilo 3 skupine razlogov za prenehanje družbe:

- na podlagi osebnih razlogov - *ex personis* (smrt, *capitis deminutio*, če izgubi družbenik premoženje))
- na podlagi stvarnih razlogov - *ex rebus* (če preneha namen, če se izgubi predmet družbe)
- po volji družbenikov - *ex voluntate*

Vsak družbenik je z odpovedjo razdrl družbo, vendar ta odpoved ni smela biti proti načelu dobre vere in poštenja. Če bi bila proti, bi moral dajati ostalim družbenikom, kar bi moral, če bi družba obstajala, oni pa mu niso bili dolžni dati nič. (primer 639)

.8.5.4 Naročilo (mandat)

Gre za konsenzualni kontrakt *bona fidei*. Ena stranka (mandant - naročnik) naroči mandatarju (prevzemniku naročila), da zanj neodplačno opravi nek posel in mandatar to sprejme.

Mandatar postane zavezan, kadar soglašja z naročnikom. Bistveni elementi so v tem, da je mandatar zavezan opraviti dejanski ali pravni posel in da je to neodplačno. Mandant je dal mandatarju nek honorar (nagrado), ki je bil po klasičnem pravu lahko določen v naprej. Te nagrade ni bilo mogoče iztožiti v formularnem postopku.

Predmet mandata je lahko neko pravno ali dejansko opravilo. Ne sme pa biti protipravno ali proti načelu dobrih šeg in navad.

Korist, ki izhaja iz posla je mandantova, ali pa v korist mandanta in mandatarja. Ne bo pa šlo za mandat, če gre izključno za mandatarjevo korist.

Razlika med mandatom in *locatio conductio operis*: v odplačnosti in v delitvi opravil. Tisti, ki je kaj dal nase, se ni pustil najeti s podjetniško pogodbo (odvetnik, zdravnik, učitelj, babica,...)

Ne glede na to, da je razmerje neodplačno, je mandant dal mandatarju nagrado, ki se je imenovala *salarium*. Nagrada ni bila iztožljiva in zato je bila verjetno dana v naprej.

Mandat je bil nekaj strogo osebnega. Prenehal je najkasneje s smrtjo. Ta obveznost ni podedljiva. Vendar pa osebno mandatarjevo prijateljsko razmerje zavezuje mandatarjeve dediče, da storijo tisto, da preprečijo morebitno škodo.

Mandant lahko razmerje odpove, vendar še preden je mandatar začel izvrševati naročilo. Mandant je dolžan povrniti mandatarju škodo, vendar le tisto, ki je bila pogojena s samo izvršitvijo, ne pa škodo, ki bi se ji dala izogniti.

(primeri: 679, 678, 666)

Prekoračitev mandata (kaj če mandatar prekorači naročilo?): Mandant naroči mandatarju, naj kupi zemljišče za 100. Mandatar je preiskal vso okolico in ni našel nobenega primerne zemljišča za 100, najcenejše je bilo 150 in mandatar ga je kupil. V tem primeru ni izpolnil mandata, tudi če bi mandantu ponudil hišo za 100, saj bi moral mandatar mandanta obvestiti o vsem skupaj. Če pa je mandatar kupil zemljišče za 80, bo smel terjati samo 80 in ne 100 in sicer zaradi osebne prijateljske narave naročila. Mandant ima na voljo mandatno tožbo.

(primera 658, 659)

Mandatum qualificatum (kreditno naročilo)

Mandant naroči mandatarju, naj posodi dolžniku denar. Tako nastane posojilno razmerje med mandatarjem in dolžnikom. Mandatarjev potrošek bo tisto, kar od dolžnika ne bo mogel izterjati. To pa bo moral povrniti mandant. Za povrnitev potroškov se bo mandatar na mandanta obrnil z *actio mandati contraria*. Subsidiarnost porokove obveze je tu že vključena v sami naravi razmerja.

Mandant ima na voljo *actio mandati directa*.

9 Pakti

Pakt je tista pogodba, ki ni samostojno iztožljiva. Prvotno je bil *pactum* tisti akt, ki je zagotovil mir med strankama. Npr. namesto talionskega načela, sta se lahko stranki s paktom dogovorili za denarno odškodnino.

Pakt pa je tudi pojem brezobličnega dogovora, katerega iztožljivost zagotavlja naravna pravičnost (podobnost z naturalno obveznostjo).

(primeri: 686, 687)

Ta brezoblični dogovor ni iztožljiv kot kontrakt, vedno pa je lahko temelj za *exceptio* → lahko ugovarjam nasprotnemu ravnanju, ne morem pa zahtevati izpolnitve pakta.

Konsenzualni kontrakti so zadnja stopnja pogodbenega prava in so zato brezoblični, vsi ostali brezoblični dogovori pa so neiztožljivi. Veljalo je: *Pacta sunt servanda*. - Pakte je treba spoštovati.

Rimsko pravo je začelo postopoma določenim dogovorom zagotavljati iztožljivost. To so bile 3 skupine: dodatni dogovori, praetorski pakti in cesarski pakti.

.9.1 Dodatni dogovori (pacta adiecta)

Gre za vsebinsko in časovno povezanost s kontraktom *bonae fidei*. Pri razmerjih *bonae fidei* se upošteva vse, kar je bilo v njih sklenjeno tudi v tožbi. Dogovor, ki je bil sklenjen skupno s kontraktom *bonae fidei*, se upošteva kot del tega kontrakta in je zato iztožljiv. 2 pogoja: vsebinska in časovna povezanost s kontraktom *bonae fidei*.

Ara - poznajo jo vsa antična prava. Delovala je kot zunanji dokaz sklenjenega dogovora. Govorimo o *konfirmativni ari*. Rimsko pravo je ni potrebovalo, ker je bila kupna pogodba veljavna že s soglasjem. Zato je bila pri njih *ara* kot *skesnina* - možnost strank, da odstopita od pogodbe. Če je to kupec, pusti aro prodajalcu, če pa je to prodajalec, mora kupcu vrniti dvojno aro.

.9.2 Praetorski pakti

Praetorsko pravo da nekaterim paktom samostojno iztožljivost. Ne gre več za povezavo z nekim drugim kontraktom.

.9.2.1 Konstitut (pactum de pecunia constituta)

Določitev termina, do katerega se konstituent zaveže izpolniti neko obstoječo denarno obveznost (če rok ni določen, mora izpolniti takoj, po Justinjanovem pravu pa v 10 dneh). Konstitut ne ustvarja obveznosti, zato so govorili nekateri o novaciji, vendar pa ne gre za pravo novacijo, ker prva obveznost ostane, spremeni se le rok.

primer:

A: «Kdaj mi boš vrnil 100?»

B: »V petek.«

konstitut kot poroštvo:

A: »Tvoj brat mi je že dolgo dolžan 100.«

B: »Ne skrbi, bom jaz poravnal v sredo.«

actio constitutoria - tožba pri konstitutu.

Če nekdo neutemeljeno uveljavlja ali izpodbija tožbeni zahtevek, mora plačati kazen. Določi se že v postopku in iure v naprej za primer, da bi katera stranka ovirala postopek. → Četudi se brezoblična obveznost sprejema kot iztožljiva, se moramo poslužiti še nečesa.

Justinjanovo pravo odpravi omejitev na denar, tako da ga lahko uporabimo pri vsaki obveznosti.

.9.2.2 Receptum

Gre za brezoblični sprejem jamstva za uspeh.

.9.2.2.1 Receptum argentarii

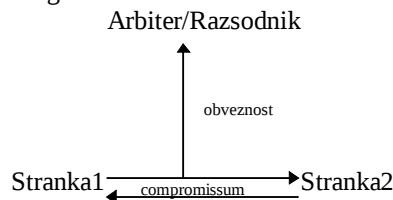
Bankir se abstraktno in brez roka zaveže izpolniti destinatorju, da mu bo nekaj izpolnil, nastane obveznost. Lahko gre tudi za obliko poroštva. Receptum argentarii sprva ni bil omejen na denar in je konkuriral konstitutu. Ko pa je Justinjan odpravil omejitev na denar pri konstitutu, ni imel več take veljave.

.9.2.2.2 Receptum arbitrii

arbitrium - rzsodba - dejanje, ki ni akt uradnega pravosodja.

Dve stranki sta se dogovorili, da bosta v primeru spora za rzsodbo prosili nekoga tretjega. Rzsodnik prevzame obveznost, da bo to storil. Praetorski pakt pomeni prevzem obveznosti rzsodnika, da bo v primeru spora rzsodil ta spor. Praetor s prisilnimi sredstvi (*multis et pignoribus* - denarna kazen in rubež premoženja) prisili rzsodnika.

Dogovor o rzsodništvu ne izključuje možnosti strank, da se obrneta na praetorja.

Slika 34

.9.2.2.3 Receptum nautarum, cauponum et stabulariorum (receptum brodarja, gostilničarja in hlevarja)

Odgovornost, ki nastane z dejanskim prevzemom, obsega odgovornost za varovanje (custodia) in za naključje na temelju varovanja (tativina)

.9.2.3 Prisega (iusiurandum)

Uporabljala se je v tožbah z določenim zahtevkom, ki se glasi na nek certum.

A toži B-ja, da mu je dolžan 1000. B pravi, da se nič ne spomni in zahteva od A-ja, naj priseže, da je to res. Lahko pa bi bilo tudi tako, da bi B zanikal, A pa bi od njega zahteval, naj priseže, da ni res ničesar dolžan. Če je nekdo prisegel, ni bil več mogoč nasprotni dokaz.

.9.3 Cesarski pakti

.9.3.1 Rzsodniška pogodba

Stranki sta si vzajemno obljubili pogodbeno kazen, če ne bi spoštovali rzsodnikove rzsodbe. Sklenili sta *compromissum*. Po cesarskem pravu postane ta dogovor tudi samostojno iztožljiv.

.9.3.2 Obljuba dote (policitatio dotis)

Po cesarskem pravu postane iztožljiva. Iztožljivo darilo je le do 300 zlatnikov, nad tem zneskom pa le s sodno insinuacijo (potrditev pred sodiščem). Pri darilu ima darovalec pravno dobroto življenjskega minimuma, če pride do tožbe.

10 Kvazikontrakti

Kvazikontrakti so obligacije, ki nastanejo brez soglasja, pa vendar navzven delujejo kot kontrakti.

.10.1 Poslovodstvo brez naročila (negotiorum ...)

negotiorum gestor - poslovodja brez naročila

dominus negoti - gospodar posla

Gre za to, da opravi tuj pravni ali dejanski posel. Zavedati se moram, da gre za tujo stvar. Torej je zloverni posestnik vedno poslovodja brez naročila.

Tožbi:

actio negotiorum contraria - poslovodja brez naročila

actio negotiorum directa - gospodar posla

Poslovodja odgovarja vedno za vsako krivdo (kot skrben družinski oče) z 2 izjemama:

- kadar je razlog za poslovodstvo, poslovodja da odvrne neko neposredno grozečo škodo, odgovarja le za naklep
- poslovodja odgovarja tudi za naključje, če se loti posla, ki ga gospodar posla ne opravlja redno.

(primeri: 716-728)

Poslovodja je smel terjati povračilo potroškov le, če je opravil koristen posel. Posel pa je koristen, kadar je koristno začel. Ni pa smel zahtevati povrnitve potroškov, če mu je posel prepovedal gospodar posla ali pa je ravnal brez naročila z darilnim namenom. Edina izjema je bil pokop nekoga v okviru njegovega socialnega položaja, kljub prepovedi dediča. V tem primeru je smel tisti, ki je pokopal nekoga, zahtevati povrnitev potroškov.

.10.2 Varuštvo za nedorasle (tutela impuberum)

Razlika z varuštvom za ženske je, da pri le-tem ne nastane obligacija, pri varuštvu za nedoraslega pa nastane.

Varuštvo za nedorasle pozna že zakonik XII. plošč.

K varuštvu je poklican tisti, ki je omenjen v oporoki (*tutor testamentarius*), če pa tega ni, je to bližnji sorodnik - zakoniti varuh (*tutor legitimus*). Varuh ima enake pravice in dolžnosti kot oče, le da varovanca ne sme prodati ali ubiti.

Postavljeni varuh (*tutor dativus*) - postavi ga pristojni organ.

Varuh nikomur ne odgovarja. Sorodniki pa bodo imeli na voljo 2 deliktne tožbi, če bi škodoval varovancu ali njegovemu premoženju, oz. bi ga hotel ogoljufati: *actio suspecti tutoris* - zahteva, da se varuh odstrani

actio rationibus distrahendi - tožba zaradi

predložitve računov - varuh se obsodi na 2x vrednost, če bi deloval na varovančevo škodo, goljufal...

actio tutelae directa - varovanec

actio tutelae contraria - varuh

Varuško razmerje nastane dejansko, s tem ko ga varuh začne izvrševati. Preneha pa, ko je varovanec star 12/14 let in lahko šele takrat toži varuha. Varovanec ima na varuhovem celotnem premoženju vesoljno zastavno pravico. Običajna je bila varščina, ki jo je moral varuh zagotoviti, da bo varoval varovančeve stvari.

Varuh ne sme ravnati manj skrbno kot v lastnih zadevah → varovanca ne sme diskriminirati (svoje polje bi posejal pravočasno, varovančevega pa 3 tedne prepozno).

Varuh je moral podati obračun varuštva, sčasoma pa se je tudi uveljavilo, da je moral vsako večjo zadevo (prodajo res Mancipi) odobriti pristojni urad.

Varuh je vezan na načelo dobre vere in poštenja, zato če zlorabi zaupanje in ogoljufa varovanca, ga zadane infamia.

Pri postavljenem varuhu subsidiarno odgovarja organ, ki je postavil varuha. Vendar kdo - oseba, ki ga je postavila, ali organ.

.10.3 Naključna premoženjska skupnost

Nastane brez volje solastnikov. Nastane, ko je več osebam podarjena ista stvar ali pa jo skupno podedujejo. Nastane solastnina, ki ima 2 stvarnopravni posledici:

- možnost ukrepati proti solastnikom
- možnost zahtevati razdelitev stvari (fizično, pravno)

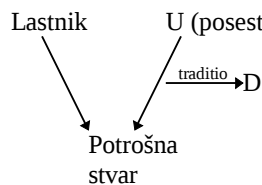
Obligacijsko pravni vidiki pa pomenijo vprašanje delitve bremen in skrbnosti. Posamezen solastnik mora delovati enako skrbno kot v lastnih zadevah. Solastnik mora sodelovati pri vzdrževanju skupne stvari.

(primer 632)

.10.4 Obogatitvene tožbe

Gre za neupravičeno obogatitev. Ena stranka je na račun druge brez razloga obogatena. Pridobitelj je pridobil nekaj za kar ni bil upravičen. Predmet obogatitvene tožbe je obogatitev, ne pa znesek, ki je bil izročen. Če prejemnik ni bil v dobri veri, ni postal lastnik, ampak tat. V tem primeru pride v poštev *condictio furtiva*.

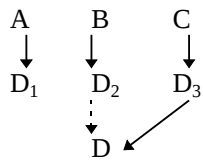
- *condictio indebiti* - dolg ne obstaja, niti kot naturalen. Brez razloga v dejanski zmoti izpolnimo nekaj, kar ni, zato lahko zahtevamo to nazaj. Gre za tožbo stricti iuris (primeri: 729-731)
- *condictio causa data causa non secuta* - kadar je nekdo v pričakovanju dajatve ali storitve nekaj dal ali storil, ima možnost, da to dobi nazaj.
- *condictio ob turpem causam, condictio ob iustam causam* - gre za kondikciji, ki omogočata tistemu, ki je nekaj dal zaradi neupravičenega zahtevka (nekomu dam stvar v hrambo, ko pa želim nazaj, hoče hranitelj za to 1000. To lahko kasneje zahtevam nazaj. Primer za cond. ob iustam causam so neupravičeno visoke obresti.) Vendar pa ne sme biti namen delodajalca neupravičen (podkupnina)
- *condictio de bene dependis* :

Če U posodi D potrošno stvar, ki ni njegova, D pa to porabi, postane lastnik. Lastnik sedaj terjaja U, U pa lahko terjaja D z obogatitveno tožbo. Posojilo ne nastane.

slika 35

- *condictio iuventiana* -

A, B in C imajo vsak svoje terjatve do dolžnikov. D-ju posodi denar C-jev dolžnik, ne pa B-jev, kot je on mislil. Zaradi zmote posojilo ne nastane. Zato je lahko D₃ terjal nazaj z obogatitveno tožbo *condictio Iuventiana*.

slika 36

- *condictio causa finita* - preklic darila, kadar je zaradi nehvaležnosti obdarjenca darovalec zahteval stvar nazaj.
- *condictio sine causa* - kadar ni bilo izrecnega razloga, pa je bilo treba vrniti obogatitev
- *condictio furtiva* - ni prava kondikcija, ker ni bila prenesena lastninska pravica. Razlika z rei vindikacijo:
 - prenehanje posesti ne ustavi tožbe (tat)
 - stvar se drugače oceni - pri rei vindikaciji je ocenjena po subjektivnem odnosu, pri *condictio furtiva* pa gre za najvišjo vrednost, ki jo je stvar kadarkoli imela.
 (primeri: 732, 734, 735, 736, 738, 739, 740)

.10.5 Volilo

Singularna naklonitev v zvezi z oporoko. Verste volil:

- *vindikacijsko volilo* - pravica se neposredno prenese na volilojemnika
- *damnacijsko volilo* - dedič, ki je prevzel dediščino, je prevzel tudi obveznost nasproti volilojemniku. Volilojemnik bo z *actio ex testamento* uveljavil zahtevek (na dvojni znesek).
- *sinendi modo* - dedič mora potrpeti, da si volilojemnik vzame voljeno stvar.

Volilojemnik ima kot upnik zastavno pravico na zapuščinskih stvareh, ki jih je dedič pridobil. Dedič postane zavezan s tem, ko pridobi dediščino. Dedič mora za stvar skrbeti, ne sme je poškodovati. Odgovarja za vsako krivdo.

11 Delikti

crimen - ogrožanje širše skupnosti → denarne kazni, izgon, smrtna kazen (javno nasilje, goljufije pri volitvah...)

delictum - prepovedano dejanje, ki prizadene posameznika. Prizadetemu dopušča rimsko pravo reakcijo, ki ji sledijo posledice (obligacijsko razmerje) → reakcija je usmerjena proti premoženju.

Tožbe:

- *actiones reipeseutoriae* - oškodovanec naj dobi nazaj svojo stvar ali vrednost
- *actiones poenales* - kaznovati hočejo krivca s tem, da je obsojen na plačilo večkratne vrednosti
- *actiones mixtae* - združena sta oba namena

.11.1 Civilni edikti

.11.1.1 Tatvina (furtum)

Tatvina je protipraven odvzem tuje premične stvari (tatvina premičnine, tatvina posesti, tatvina rabe, ugrabitev). Gre za izmaknitev, dotaknitev in prilastitev. Tat je kaznovan različno glede na to ali je bil pri dejanju zaloten ali ne. Če je bil zaloten - *furtum manifestum*, je obsojen na štirikratni znesek, če pa ni bil zaloten - *furtum nec manifestum*, pa je obsojen na dvakratni znesek. V obeh primerih gre za tožbo *actio furti*, ki infamira.

Tatvina lahko nastane le zavestno in naklepno - *furtum sine dolo malo non comitur*.

condictio furtiva : aktivno legitimiran je lastnik stvari, pasivno legitimiran je tat (več tatov odgovarja solidarno)

Pri rejvindikaciji se upošteva subjektivna ocenitev stvari in ne najvišja vrednost stvari kdajkoli in pri rejvindikaciji mora stvar obstajati, pri kondikciji pa to ni nujno. Lastnik zahteva svojo stvar nazaj. Je časovno neomejena.

actio furti : aktivno legitimiran je tisti, kateremu je bila stvar odvzeta, pasivno legitimiran je tat. Ni pasivno podedljiva, je pa aktivno podedljiva. Časovno je neomejena. Sostorilci se kaznujejo enako - kumulativna konkurenca.

(primer: 773, 776)

Sostorilstvo so vsa aktivna dejanja ali opustitve, ki pomagajo izvršiti tatvino. Razlika med tatvino in ropom je v nasilnosti dejanja. Rop ravna očitno nasilno.

.11.1.2 Rop

actio vi bonorum raptorum - tožba zaradi nasilno oropanega imetja je penalna tožba, ki infamira. Obsodba je na štirikratni znesek, po enem letu pa na enkratni znesek. Tožbo so mogli naperiti vsi, ki so bili aktivno legitimirani za actio furti. Po Justinjanovem pravu poleg tožbe ni mogoča condictio furtiva, ker je tožba mešana. Vrnitev stvari, ki mu je bila oropana, je mogel lastnik zahtevati od roparjevih dedičev s **condictio furtiva**.

Z roparjem so ravnali, kakor da je *fur manifestus*, najsi je bil zaloten pri dejanju ali ne.

.11.1.3 Poškodovanje tuje stvari

Krivec zavestno povzroči drugemu škodo na njegovi stvari. Gre za protipravno poškodovanje in na tej podlagi temelji tožba (ni težnje po dobičku).

Lex Aquilia obravnava sužnje enako kot res Mancipi.

- uboj tujega sužnja ali živali → plačaj, kolikor je bil v zadnjem letu največ vreden.
- poškodovanje tuje stvari → vzročna zveza še ni dovolj, da bi moral nekdo odgovarjati. Pri posredni povzročitvi je odvisno od praetorja, ali bo tožbo dovolil (tožbo in factum). Pri neposrednem poškodovanju mora priti do učinkovanja telesa na telo in storilec mora biti kriv. Upošteva se tudi najmanjša malomarnost.

actio legis Aquiliae - gre za povrnitev interesa; če nekdo taji dejanje, je kazen na dvojni znesek. Napreil jo je lahko le lastnik poškodovane stvari, kasneje tudi užitek, uzuar, zastavni upnik, dobroverni posestnik. Tožba ni podedljiva.

.11.1.4 Injuriya - žalitev

To je poseg v tujo telesno ali osebnostno celovitost. Ločimo:

- realne ali dejanske injurije
- verbalne ali besedne injurije

Stopnje :

- pohabljenje → če se ne dogovorita, lahko žrtev povzroči enako škodo
- zlom kosti → kazen je 300 asov, če pa to storiš tujemu sužnju je kazen 150 asov.
- lažja verbalna injuriya → kazen je 25 asov

Sodnik je ocenil, koliko je potrebno plačati za posamezno injurijo s tožbo **actio iniuriarum aestimatoria**, ki infamira. Tožba je aktivno in pasivno podedljiva.

.11.2 Praetorski delikti

.11.2.1 Zvijračna prevara

Z **actio doli** je oškodovani tožnik lahko zahteval, da mu zvijačni toženec povrne škodo, ki jo je tožnik utrpel zaradi njegovega zvijačnega ravnanja. Obsojenega toženca je zadela infamia. Ta tožba je subsidiarna, uporabna le če ni imel drugih sredstev.

dolus - vsako nepošteno, zvestobi nasprotno ravnanje, zlasti na prelomitev dane besede.

.11.2.2 Ustrahovanje

metus - strah, ki nastane zaradi nasilja druge osebe in ki vpliva na ustrahovano stranko tako, da nekaj ukrene, kar njej povzroči škodo.

actio ficticia - prejšnja tožba se obnovi stranki, ki se je iz strahu odrekla svoji terjatvi z akceptilacijo.

Tožbo *actio quod metus causa* je naperila zaradi sile in strahu oškodovana stranka, da bi od toženca dosegla povračilo škode. Vsebovala je restitutorno klavzulo, ni infamirala, rok je 1 leto.

.11.2.3 Oškodovanje upnikov (*Alienatio in fraudem creditorum*)

Nekdo se lahko zadolži preko vrednosti svojega premoženja. Pride do stečaja.

Stečajna kvota - hkrati se poplačujejo vsi upniki, enakovredno, kolikor je premoženja.

Dolžnik pa lahko še dodatno zmanjša svoje premoženje:

- tretji osebi je dal darilo
- poplačal je enega upnika
- prodal je del premoženja

Opuščanje možnosti povečanja premoženja (odklon dediščine) še ni delikt, ker s tem ni zmanjšal premoženja. Izpodbojna tožba *actio Pauliana* je bila lahko naperjena proti prezadolžencu ali tretji osebi, ki je dobila del prezadolženčevega premoženja

Z *interdictum fraudatorium* je vsak upnik mogel zahtevati vrnitev tistih predmetov, ki jih je bil prezadolženec odsvojil in je pridobitelj vedel, da hoče s temi odsvojitvami oškodovati svoje upnike.